

TELEVİZYON DİZİLERİNDE İZLEYİCİLERE SUNULAN KÜLTÜREL ÖĞELER: GÖNÜL DAĞI DİZİSİNE YÖNELİK BİR İÇERİK ANALİZİ¹

CULTURAL ITEMS PRESENTED TO VIEWERS IN TELEVISION SERIES: A
CONTENT ANALYSIS FOR THE GÖNÜL DAĞI SERIES

Miyase ASLANTAŞ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi

Özet

Diziler, ilk örneklerinin yayınlanmasından günümüze kadar gelen süreçte yayın organı geleneksel medya veya dijital ortamlar fark etmeksizin toplumun büyük bir kesimi tarafından ilgiyle takip edilen yapımlar arasında yer almayı başarmışlardır. Ancak televizyon dizilerinin başarılı sayılabilmesi ve uzun süre ekranda kalabilmesi için yüksek reytinglere ulaşması oldukça önemlidir. Son yıllarda yüksek reyting beklentisi ve kaygısı ile önceden izleyicinin beğenisini kazanmış dizilerin bazı değişiklikler yapılarak benzerlerinin çekilmesi yaygınlaşmıştır. Bu duruma paralel olarak da; televizyonda yer alan dizilerde anlatılan hikâyeler ve yansıtılan sosyo-kültürel yapı birbirine benzemeye başlamıştır.

Gönül Dağı dizisi aynı yıl yayınlanan diğer dizilerden farklı bir senaryoyla “Bozkırda bir Anadolu masalı” sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Gönül Dağı’nda; lüks yaşamlar, pahalı eşyalar, büyük yalanlar, aşiret ilişkileri, holding yönetimi, intikam, hırs vs yoktur. Bu duruma rağmen dizi büyük bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Cumartesi akşamları TRT 1 kanalında yayınlanan dizi ayrıca dizilerin isim, etiket ve karakterlerinin sık sık gündem olduğu sosyal medyada da en çok bahsedilenler listesine girebilme başarısını göstermiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı Gönül Dağı dizisi araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Bu çalışmanın evrenini, 2020 yılında çeşitli kanallarda seyirci ile buluşan toplam 38 televizyon dizisi oluşturmaktadır. Çalışma evreni olarak, başrollerini Berk Atan (Taner) ve Gülsim Ali İlhan’ın (Dilek) paylaştıkları Gönül Dağı dizisi belirlenmiştir. İkinci sezonu ile yayında olan dizinin, 1-10-20-30 (sezon finali) ve 31. (yeni sezon ilk bölüm) bölümleri örneklem olarak seçilmiş ve bu beş bölüm üzerinde dizide hakim olan kültürel yapıyı ortaya koyabilmek amacıyla içerik analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Televizyon Dizileri, Gönül Dağı Dizisi, Kültürel Öğeler, İçerik Analizi

Abstract

The series have managed to be among the productions that have been followed with interest by a large part of society, regardless of the traditional media or digital media, the broadcaster, since the publication of the first examples. However, it is very important that

¹ Bu Araştırma, International Pearson Conference on Social Sciences & Humanities-III, October 26-27, 2021/ Nevşehir’de Sunulan Bildirinin Genişletilmiş Halidir.

television series arrive high ratings in order to be considered successful and to be watched for a long time. In recent years, with high ratings expectation and concern, it has become common for series that have previously gained the audience's liking to be filmed similar to them by making some changes. In parallel with this situation; the stories told in the tv series and the socio-cultural structure presented began to resemble each other.

The Gönül Dağı TV series started its broadcasting life with the slogan "An Anatolian tale in the steppe" with a different scenario from other TV broadcasted in the same year. On the Gönül Mountain; There is no luxury life, expensive things, big lies, tribal relations, holding management, revenge, greed etc. Despite this situation, the series reached a large audience. The series, which was broadcast on TRT 1 channel on Saturday evenings, also succeeded in entering the most mentioned list on social media, where the names, tags and characters of the series are frequently on the agenda. For all these reasons, The Gönül Dağı series has been chosen as the subject of research.

The universe of this study constitutes a total of 38 television series that meet with the audience on various channels in 2020. As the universe of the study, the series Gönül Dağı, starring Berk Atan (Taner) and Gülsim Ali İlhan (Dilek), was determined. Episodes 1-10-20-30 (season finale) and 31st (first episode of the new season) of the series, which is on the broadcasting with its second season, were selected as samples and a content analysis was made on these five episodes in order to reveal the dominant cultural structure in the series.

Key Words: Tv Series, Gönül Dağı Series, Cultural Elements, Content Analysis

“Mutluluk yaşadığın hayat tarzında değil, hayata bakış tarzındadır”
(Lev Nikolayeviç Tolstoy)

1. GİRİŞ

Dünya genelinde milyonlarca insan tarafından kabul gören kitlesel iletişime yeni bir bakış açısı kazandıran televizyonun insan hayatındaki yerine dair araştırmacılar arasında çok çeşitli görüşler vardır. Bunlardan öne çıkan bir kaç şöyledir: Televizyon gelişmiş dünyanın geçtiği bazı gelişme aşamalarında bir sıçrama noktasıdır. Televizyon küresel çapta ürün pazarlamanın ve satmanın etkili bir yoludur. Televizyon kültürel emperyalizme hizmet eder. Televizyon bir ilerleme ve gelişme aracıdır. Tüm bu farklı görüş açılarından hareketle daha derin analizler yapıldığında televizyonun insanlar üzerinde derin psikolojik, kültürel ve sosyolojik etkilerinin olduğu ortaya çıkmaktadır (Singh, 2020).

Kitle iletişiminde gazete ve radyodan sonra bir nevi bu iki iletişim aracını birleştiren televizyonun icat edilip küresel çapta yayılması, diğer birçok alandaki yeniliklerin yanı sıra (eğlence, sosyalleşme, eğitim vs.) bir kültüre mensup kişilerin ve farklı coğrafyalardaki kültürlerin etkileşimi açısından da bir dönüm noktası olarak görülebilir. Çünkü televizyon hem kültürü taklit eden (içeriğinin hazırlanmasında ondan beslenen) hem de kültürü etkileyen popüler ve güçlü bir mecradır (Pahad ve vd. 2015). Bir başka deyişle televizyonda içerik üretenler hem içinde buldukları kültüre ait hikayeleri anlatırlar hem de bu hikayelere yön verir yeni hikayelerin oluşmasına ön ayak olurlar. Televizyon sayesinde insanlar asla gidemedikleri yerlerden, göremeyecekleri insanlardan ve yaşam tarzlarından özetle başka kültürlerden kolayca haberdar olma şansını yakalamışlardır. Üstelik bu imkanın diğer

yöntemlerden (sinema, seyahat vs.) görece daha ucuz ve kolay olması bu şansı daha da artırmıştır.

Halk tarafından büyük bir kabul gören ve araştırmalara konu olan televizyon dünyası, zaman içerisinde seyirciği kendine daha çok bağlayacak programlar üretebilmek için yeni arayışlara ve deyim yerindeyse kendi içinde kıyasıya bir yarışa girmiştir. Bu noktada öne çıkarak izleyicilerin televizyon ile olan bağını daha da güçlendiren, kültürel yapıya doğrudan etki edebilen yapımların başını televizyon dizileri (günlük, haftalık) çekmiştir.

Dizi filmlerin toplumun kültürel yapısında başat rol oynamasının çeşitli sebepleri olabilir. Toplumun oluşturan bireylerin bu dizilerde aşına olduğu hikayelerin dışında yeni dünyaları görebilmesi ve zamanla bu dünyalara merak duyması; kendi hayat pratiklerinden; iş yaşamı, akrabalık ilişkileri, evlilik, ayrılık, çocuk sahibi olma, kavga-gürültü, yaralanma, hastalık ve ölüm gibi neredeyse çoğu gerçekliği ayrıntılı şekilde belirli bir rutinde izliyor olması öne çıkan sebepler arasında sayılabilir. Son yıllarda tüm bu ve benzeri sebeplerin ortak sonucu olarak bir sezonda yüksek izlenme oranına ulaşan dizilerin; çalışılan iş kolu, tanışma şekli, akrabalık ilişkileri gibi küçük değişikliklerle benzerlerinin yapılması yaygınlaşmıştır. Çünkü:

Televizyon programcılığı yüksek maliyetli bir iş olmasından dolayı kendi içinde büyük riskler taşır ve bu riskler izleyiciye sunulan programlar üzerinde yenilikçi bakış açıları getirebilmeyi olumsuz etkiler (Yıldıran Önk, 2011: 110). Bu riskler ve garanti iş yapabilmek kaygısı televizyon programcılığında zamanla kısır bir döngü oluşturabilmektedir. Haber, spor, belgesel gibi özelleşmiş kanallar dışında izleyicilerin yakından takip ettikleri kanalların hafta içi, hafta sonu fark etmeksizin, gündüz kuşakları, en çok izlenen saatler olan prime time da yayınlanan programlar benzerlik göstermektedir. Hatta bu kanalların haber içerikleri de birkaç değişik haber dışında büyük oranda örtüşebilmektedir. Benzer programların ekranda yer bulmasına ilişkin iyi örneklerden biri Müge Anlı ile Tatlı Sert programının yıllardır beğeni ile takip edilmesi ve diğer kanallar tarafından sürekli benzer programların deneniyor olmasıdır.

İçerik açısından birbirine benzeyen televizyon kanallarında son yıllarda üretilen dizi filmlerde yansıtılan kültürel öğeler açısından da bir tektipleşmeyi gözlemlemek zor değildir. Her geçen gün daha da göze çarpan bu tektipleşme araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

2020 yılında önceki sezonlardan devam eden dizilerin yanı sıra seyirci ile ilk defa buluşan 38 televizyon dizisi vardır. Tüm bu dizilerdeki kültürel öğeleri ortaya koyabilmek maddiyat ve zaman açısından mümkün olmadığından çalışma konusu olarak Gönül Dağı dizisi belirlenmiştir. Dizin seçilmesinde televizyon dizilerinde üretilen içerik açısından yukarıda bahsedilen benzeşme çağında farklı bir senaryoya sahip olması, dizi boyunca yansıtılan kültürel öğelerin diğer çoğu yapımdan büyük oranda farklı olması ve buna rağmen dizinin yüksek reytinglere ulaşması önemli rol oynamıştır. Dizide hakim olan kültürel öğelerin belirlenebilmesi açısından dizinin 1-10-20-30 ve 31. Bölümleri üzerinde, farklı kurum ve kuruluşlara üye olan sosyal-kültürel antropologların kültürün “somut bileşenleri nelerdir” noktasında, büyük oranda fikir birliğine vardıkları “değişkenler listesi” üzerinden, belirli alt başlıklar dahilinde (Güvenç, 1979: 108) içerik analizi yapılmıştır.

2. TÜRKİYE’DE TELEVİZYON DİZİLERİNE DAİR

Dizi filmler yayın hayatlarına başladıkları ilk günlerden itibaren büyük bir izleyici kitlesi tarafından ilgiyle takip edilen yapımlardan olabilmeyi başarmışlardır. Öyle ki toplumda, 7’den 70’e her kesimden insanın zaman zaman beğenerek takip ettiği bir veya birkaç dizi (çizgi film) olabilmektedir. Toplum içerisinde gelir düzeyi, eğitim seviyesi, yaşanılan coğrafya, içine doğmuş olduğumuz kültürel yapı gibi çeşitli farklılıklar olsa da dizi izleme noktasında insanlar tek çatı altında toplanabilmektedirler. Kendi günlük yaşam pratikleriyle birebir veya kısmen örtüşün veya tamamen farklı olsun ekrana gelen hayat hikayeleri bir yönüyle bireyleri etkilemektedir.

Her yıl hem ülkemizde hem de dünyada televizyona dair yeni yayın dönemlerinde onlarca yeni dizi ekrana gelmektedir. Ülkemizde içinde bulunulan ve o yılı takip eden yıl ile birlikte adlandırılan ve genellikle eylül ekim ayı gibi başlayan yeni yayın döneminde diziler seyircinin beğenisine sunulurken yakın dönemde yaz sezonu içinde “yaz dizisi” etiketiyle yine sıklıkla dizi filmler yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca son yıllarda dizi yayıncılığı sadece geleneksel medyanın en önemli üyelerinden olan televizyon ile sınırlı kalmayıp internet üzerinden yayın yapan, kişiselleştirilmiş içerikler sunan ve özgün yapımlara da imza atan dijital platformlara da yayılmıştır. İlk olarak televizyonda izlenen bir dizinin tekrarını internet ortamında izlediğimiz günlerden, internet tabanlı dijital platformlara özgü yapımların ilk olarak bu mecralarda yayınlandığı ve daha sonra televizyon ekranlarına geldiği bir dönem de yaşanmaktadır günümüzde. Örneğin Puhu Tv orijinal içeriği olan ve başrol oyuncusu Haluk Bilginer’e Emmy Ödülü getiren Şahsiyet dizisi Puhu Tv’deki yayını bittikten sonra Show Tv ekranlarında yayınlanmıştır.

Dizi filmin tanımını yapmadan önce dizi sözcüğünü açıklamakta fayda vardır. Dizi kelimesinin konumuza en uygun tanımı; yan yana, art arda veya zaman sırasına göre sıralanmış birbiriyle ilişkili nesne veya olayların oluşturduğu bütün sıra şeklindedir (TDK, 2021). Türk Dil Kurumu güncel sözlükteki açıklamaya göre dizi film; bölümler halinde yayımlanan ve çoklukla aralarında konu bütünlüğü olan film, dizi, televizyon dizisidir (TDK, 2021). Başka bir tanıma göre de dizi, televizyonda veya radyoda yayınlanan ya da belirli bir süre boyunca ayrı bölümlerde yayınlanan belirli bir hikayeyi ifade eder (Singh, 2020).

Ülkemizde 2000’li yılların başında, televizyonun en çok izlendiği 20.00-23.00 (prime time) saatleri (Esser, 2010) arasında iki yerli dizi yayınlanmaktaydı. O dönemde en çok takip edilen televizyon kanallarının yöneticileri tarafından “dizi üstü dizi” döneminin bitirilip başka programların yayınlanacağı yönünde prensipte anlaşmaya varılmış olsa bile (Yörük, 2005) günümüzde prime time da çoğunlukla dizi yayınlama geleneği devam etmektedir. Önceleri iki yerli dizinin özetleri ile birlikte başlayıp bittiği 20.00 ile 00.00 saatleri arasında artık tek bir dizi yayınlanmaktadır. Bazı diziler gece yarısından sonra 00.30’a doğru ancak hafta finaline gidebilmektedir. Prime time da dizi yayınlanmasına yönelik bu tek tipleşme son yıllarda üretilen dizilerin içeriklerinde de bir tektipleşmeyi beraberinde getirmiştir.

Yakın zamanda bu durumu açıklayan en iyi örneklerden biri “Sırlar Dünyası” adlı programın halk tarafından ilgiyle takip edilmesinin ardından diğer kanallarda da farklı isimler altında neredeyse aynı minvalde dizi filmlerin yayınlanmaya başlamasıdır. Yine Ürgüp’te geçen ve izleyici tarafından çok beğenilen Asmalı Konak dizisinin başarısından sonra

neredeysi her sezon o yörede hayat bulan bir hikayenin anlatıldığı; Kırık Ayna (2002), Adak (2006), Yer Gök Aşk (2010), Aşk ve Mavi (2016) gibi dizilere rastlamak mümkündür.

Giriş bölümünde bahsedildiği üzere çeşitli platformlardan diziler izlenebilse de Xsights Araştırma ve Danışmanlık'ın, Marketing Türkiye Almanak 2020 için yapmış olduğu araştırmaya göre izleyicilerin yüzde 72'si dizileri yayınlandığı saatte izlemeyi tercih etmektedirler (URL-3). Bu durumun sonucu olarak da geleneksel medyada sıklıkla dizi yayınlanmaya ve dizilerin reyting sistemi ile ölçülerek değerlendirilmesine devam edilmektedir. Yüksek reyting oranına ulaşan diziler uzun süre ekranlarda kalırken reytingde alt sıralarda kalan yapımlar senaryosu, oyuncularını, anlattığı hikayeleri vs nasıl olursa olsun yayından kaldırılmaktadır.

Ülkemizin dizi tarihine kısaca bakacak olursak: Türkiye'de TRT'de (o dönemde tek kanal) yayınlanan ilk dizi aynı zamanda Türkiye'de çekilen ilk yerli dizi film de olan Kaynanalar'dır. 30 yıl boyunca 1974-2004 yılları arasında ekranda kalan dizi, 14 sezonda toplam 314 bölüm yayınlanmıştır. İlk roman uyarlaması olan dizi Aşk-ı Memnu'dur. Türkiye'deki dizi yayıncılığı serüveninde Perihan Abla dizisinin yeri ayrıdır (URL-4). 15 sezon boyunca kesintisiz olarak yayınlanan ve büyük beğeni toplayan Bizimkiler dizisi de Türk Dizi tarihinde unutulmayan dizilerden birisidir (URL-5). Sonraki dönemlerde öne çıkan dizilerden bir kaçı; Süper Baba, Deli Yrek, Aşk Memnu, Yaprak Dökümü, Kınalı Kar, Yabancı Damat, Arka Sokaklar, Zerda, Aliye, Gurbet Kadını, Kurtlar Vadisi vb.dir.

Ülkemizde primetime da yayınlanan dizilerin çoğunluğu seriyal şeklindedir. Seriyal, bir sonu olmayan, bitimsiz ve konuda heyecanın doruk noktaya ulaşmasından sonra kesilerek hafta finaline giden böylece izleyiciyi haftaya kadar merakta bırakan bir türdür (Kırtepe, 2014). Hollywood tarzı dizi filmlerin büyük bir çoğunluğunda durum bizden farklı işlemektedir. Bu dizilerde olay örgüsü bir bölüm içinde başlayıp, doruk noktasına ulaştıktan sonra dizi bitmeden sonuçlanır ve o bölüm böylece hafta finaline gider.

2. 1. Televizyon Dizileri, Birey ve Toplum Etkileşimi

Yıllardır televizyon programlarının bireyler üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri yapılan çeşitli araştırmalar ile ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Olumlu etki noktasına örnek verecek olursak: Buffalo Üniversitesi'nden Jaye Derrick, Shira Gabriel ve Miami Üniversitesi'nden Kurt Hugenberg yaptıkları araştırmalarda; bir birey gerçek hayatta insanlarla etkileşime giremediği zaman en sevdiği televizyon şovunu izlerken yalnızlık duygusu hissetme olasılığının daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır (Singh, 2020). Olumsuz etki noktasında Humawan Sarkar (2016) farklı yaş gruplarında dizilerin toplum üzerindeki etkilerini ortaya koyduğu araştırmasında, dizilerin düzenli olarak izlenmesinin, inançlar, değerler, kültür ve toplumun tamamını üzerinde kötü bir etki bıraktığını tespit etmiştir (Pitla, 2020). Dizilerdeki karakterlerin giyim-kuşamı, saç stili, kıyafetleri, makyajı, takısı-tokası, hali, tavrı, konuşma stili hatta yürüyüşü bile halkta büyük bir merak uyandırabilir. Halk tarafından taklit edilebilir. Kurtlar Vadisi'nde olduğu gibi ölen bir karakterin ardından gıyaben cenaze namazı bile kılınabilir. Önceden var olan ama çok bilinmeyen bir şarkı yüksek reytingli bir dizide duyulduktan sonra milyonlarca insan tarafından indirilip dinlenmeye başlayabilir.

Dizilerin anlık olarak da toplumun davranışları, beğenileri, tercihleri vs üzerinde de etkileri vardır. Bu etkilere dair bir örnek araştırma konusu olan Gönül Dağı dizisinden verilebilir. Dizinin 17.bölümünde (20 Şubat 2021'de yayınlanan) Elif Hemşire Kırgız Yazar

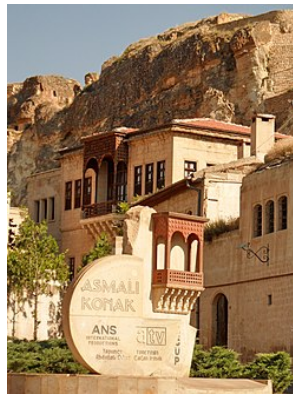
Cengiz Aytmatov'un Elveda Gülsarı kitabını okuması bu eseri internette en çok aranan eser yapmıştır. Binlerce kişi arama motorlarından bu kitabı tararken yayınevlerine de sipariş yağmıştır (TRT Haber, 2021).

Resim 2. 1. 1 Dizide kitap okuma sahnesi ve satışları nasıl etkilediği (TRT Haber, 2021)

Dünyada da dizi filmlerin toplum üzerindeki bu tarz etkilerine dair çarpıcı örnekleri görmek mümkündür. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir döneme damga vuran "CSI" serileri toplumun her kesimi üzerinde, özellikle müfettişler, savcılar hatta davalarda yer alan jüriler üzerinde bile oldukça etkili olmuştur. Bu durum toplumda "CSI Sendromu" olarak kayıtlara geçmiştir (Singh, 2020).

Dizilerin toplum ile olan ilişkileri sadece yayında kaldıkları süre ile de sınırlı kalmamaktadır. Bu durumu açıklar nitelikteki en iyi örneklerden biri Asmalı Konak dizisinin halk ile kurmuş olduğu bağıdır. İlk bölümü 11 Mart 2002 tarihinde ekrana gelen ve yayında kaldığı iki sezon da 54 hafta boyunca izlenme rekorları kıran dizi 16 Haziran 2003 tarihinde final yapmıştır. Ancak büyük finalden sonra dizinin halk üzerindeki etkisi kaybolmamış ve deyim yerindeyse artarak devam etmiştir. Asmalı Konak dizisi izleyici ile kurmuş olduğu derin bağlar sonucunda, büyük final yapıp ekranlara veda ettikten sonra 2003 yılında "Asmalı Konak: Hayat" adıyla birde sinema filmi olarak izleyiciyle buluşmuştur (URL-2). Seyirci ile kurmuş olduğu bağ bununla da sınırlı kalmayan dizinin çekildiği Nevşehir İli Ürgüp İlçesinde yer alan konak müzeye dönüştürülmüştür. Bu müzenin her yıl yerli ve yabancı birçok turist tarafından ziyaretçi akınına uğraması yıllar geçse bile dizilerin izleyici kitlesi ile kurduğu bağın kopmadığını göstermektedir.

Resim 2. 1. 2 Asmalı Konak dizisinin çekildiği konak (URL-2)

Günümüz dünyasında iletişimi interaktif bir hale getiren sosyal medyada da dizilerin toplum ile olan bağı sıklıkla görebilmek mümkündür. En çok bahsedilen konular arasında o

akşam yayınlanan dizilerin isimlerine veya özel olarak açılmış konu başlıklarına (etiketlere) ilgi oldukça büyüktür.

2. 3. Dizilerde Son Dönemlerde Sıklıkla Gözlemlenen Kültürel Öğeler, İçerikler

Bu başlık altındaki değerlendirmelere kültürün tanımı ile başlamak konunun anlaşılabilirliğini artırabilmek açısından faydalı olabilir. Kültür kavramı köken itibari ile farklı dillerde farklı anlamlara gelmesinden ve dinamik bir yapıya sahip olmasından ötürü kolayca tanımlanamayan kavramların başında gelmektedir. Kültür kavramı 19. Yüzyılda antropologlar tarafından geliştirilmiş olup en anlaşılır ve kapsamlı tanımı İngiliz Antropolog Sir Edvard Burnett Tylor yapmıştır. Tylor'a göre kültür veya uygarlık: Bireyin, toplumun bir üyesi olarak öğrendiği; gelenek-görenek, , yetenek, inanç, bilgi-beceri ve alışkanlıkları ifade eden karmaşık bir bütündür (Güvenç, 2002: 57).

Televizyon ekranlarından izleyici ile buluşan dizi filmlerde, bir toplumun günlük yaşamında olup biten çoğu şeyi yaşama dair maddi-manevi tüm öğeleri ayrıntılarıyla ama mutlak senaristin kaleminden ve yönetmenin gözünden görebilmek mümkündür.

Dizi filmler sosyo-kültürel yaşantının simgesel bir yansıması şeklinde ele alınabilir, toplumsal yapının anlaşılabilmesi bakımından önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Maddi ve manevi açıdan toplumda görülen veya görülmek istenen çeşitli unsurlar dizi filmler aracılığı ile yine topluma yansıtılabilir (Kırtepe, 2014).

Oskay 1982 yılında yaptığı ve ekranlarda yer alan dizilere yönelik tespitinde, bu dizilerin neredeyse hepsinde; solgun ve amansız hastalıkların, yok edilişlerin, homojenleşmenin, kimlik-yer yurt-mal kaybının yaşandığına; korku, endişe ve dehşet duyguları yaratan öykülerin sıklıkla işlendiğine dikkat çeker (Güllüoğlu, 2012). Oskay'ın bu tespitinden sonra aradan geçen yaklaşık 40 yıllık zaman içerisinde dizilerde anlatılan hikayelerin aşağı yukarı bu çizgilerde devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 2020 yılında çeşitli kanallarda izleyici ile buluşan dizilerin büyük çoğunluğunda, büyük endişelerin, korkuların dehşete düşüren duyguların, mal-mülk davalarının işlendiğini görmek mümkündür. Bu durumlara ek olarak, lüks yaşam tarzı (villalar, yalılar, holdingler, arabalar, plazalar, her türlü ev işine yardımcı personel vs), görece mecburiyetten söylenmiş büyük yalanlar, zengin iş insanları ile dürüst çalışkan ama fakir bireylerin amansız aşkları da eklenmiştir. 2020 yılında dizi sektörüne hızlı bir giriş yapan bir başka konu da psikolojik roman uyarlamalarıdır. Yine yakın zamanda dizi filmlerde "gerçek hayat hikayesi" vurgusu öne çıkmaktadır.

2020 yılında, Eylül ayında başlayan yeni yayın dönemlerinin yanı sıra yaz sezonunda ve yılın çeşitli aylarında izleyici ile buluşan toplam 38 dizi olmuştur (URL-1). Akrep, Alev Alev, Babam Çok Değişti, Babil, Bay Yanlış, Bir Annenin Günahı, Çatı Katı Aşk, Emanet, Kırmızı Oda, Menajerimi Ara, Sadakatsiz, Zümrüdüanka bu diziler içinde öne çıkan bazılarıdır (URL-1). Bu diziler içinde yabancı yapımlardan veya kitaplardan uyarlananların yanı sıra özgün senaryoya sahip olanlarda vardır. Tüm bu 38 dizi filmin içinde Gönül Dağı'ndan başka hikayesi doğrudan bir Anadolu kasabasında geçen başka bir dizi film yoktur.

Pitla'ya göre (2020) Çoğu televizyon programları, diziler yaşam tarzlarını kırsal alanlardan belirgin şekilde uzaklaşmış hikayelerden alarak kentsel ortamları ve kente dair yaşam alanlarını resmederler. Gerçekte son yıllarda ekranlara gelen dizilerin büyük bir bölümü büyük şehirlerde çekilmektedir. Şehrin kültürel yapısı yansıtılmaktadır. İzleyicinin

aşına olduğu ilçe ve beldelerde çekilen dizi filmlerde de (Ürgüp, Halfeti gibi) aşiret, ağa vurgusu yer almaktadır.

Yine bir başka açıdan son bir iki yıllık döneme baktığımız zaman, yayınlanan dizilerin içerikleri Çelenk ve Timisi'nin 2000 yılında yapmış oldukları "Dizilerin içerikleri sınıflandırmasından" "Zenginlerin yaşamlarının konu edildiği diziler" (Dağtaş, 2008) kategorisine uygun olduğu gözlemlenmektedir. Bu dizilerde lüks yaşam hat safhadadır. Çoğu karakterin iş yaşamına dair çok az detay verilir bölümler boyunca. Öne çıkan şeyler, aşk, ayrılık, evlilik, boşanma, aldatma, entrika, hırs, intikam, kavga-gürültü ve şiddettir. Bu noktada dizilerdeki şiddet içeriğine ayrı bir parantez açılabilir. Çelik (2020) Türkiye'de yayınlanan 24 dizi üzerinde gerçekleştirdiği kapsamlı çalışmasında şiddetin Türkiye'de üretilen dizilerin içerik açısından hammaddesini oluşturduğuna dikkat çekmiştir. 2020 yılında ekranlara gelen dizilerde de şiddetin çeşitli türlerine (fiziksel, psikolojik, sosyolojik, siber vs.) rastlamak mümkündür. Hatta bu dizilerde gerilim ve şiddete yönelik sahneler özellikle yeni hafta tanıtımlarında seyircinin ilgisini çekmek amaçlı kullanılabilir.

2020 yılında ilk defa izleyici ile buluşan ve aynı zamanda devam niteliğinde yeni sezonu yayınlanan dizilerin büyük çoğunluğu, dram, aksiyon-dram türündedir. Alev Alev, Arıza, Baraj, Bir Annenin Günahı, Kefaret, Ramo bunlar arasında öne çıkan örneklerdir. 2020 yılında ayrıca psikolojik-gerilim-dram türünde Babil ve Sadakatsiz dizileri; psikolojik-drama türünde Kırmızı Oda ve Masumlar Apartmanı adlı dizilerde yayın hayatına başlamıştır. Özellikle kitap uyarlaması olan ve gerçek hikayelerin anlatıldığı bu iki dizi izleyici tarafından çok beğenilmiştir.

Özetle diziler tür olarak farklılık gösterse de büyük çoğunluğunda hikayeler şehirde geçmektedir. Zengin bir kesim ve lüks yaşam tarzı, hırs, ihtiras, kavga-gürültü öne çıkmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın belirgin olan iki temel amacı vardır. Birincisi, son dönemde ekrana gelen dizilerden; dizinin geçtiği yer, mekanlar, anlatılan hikaye, coğrafya, konuşulan dil vs açısından farklı bir senaryonun izleyiciye sunulduğu Gönül Dağı dizisini sosyo-kültürel açıdan analiz edip anlaşılır şekilde ortaya koyabilmektir. Dizi farklı senaryosuna rağmen seyirci ile sıkı bir bağ kurmuş ve reytinglerde üst sıralarda yer alabilmeyi başarmıştır. Reyting kaygısıyla benzer senaryoların izleyicilerle buluştuğu son yıllarda farklı içeriklerinde seyirci tarafından izlenebildiğine dikkat çekebilmek ve televizyon dizilerinde üretilen içeriğin çeşitlenmesine katkıda bulunabilmek bu çalışmanın bir diğer amacıdır.

Kitle iletişim araçlarından toplumun neredeyse her kesimine doğrudan veya dolaylı olarak ulaşabilen dizilerde kültürel yapının, gelenek göreneklerin, samimi insan ilişkilerinin yer bulabilmesi bu tarz hikayelerin izleyici ile buluşması "Bu hikayeler izleniyor" düşüncesiyle aynı tarz; plaza yaşantısının, lüks yaşamların, McDonaldlaşan kültürel yapıların ön plana çıkarıldığı dizi filmlerin üretimini yeniden gözden geçirilebilmesi açısından önemlidir. Farklı hikayeler ekranlara geldiği zaman izleyicilerin çeşitli yapımlar arasından seçme şansı olabilecektir.

3. 1. Araştırmanın Yöntemi

İçerik analizi, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniğidir. Metin, bir iletişim ortamı görevi gören her türden yazı, görsel ya da sözlü öğedir. Metin; kitapları gazete veya dergi

makalelerini, reklamları, söylevleri, resmi belgeleri, filmleri veya video kayıtlarını, şarkı sözlerini, fotoğrafları, giyim eşyasını veya sanat eserlerini kapsar (Neuman, 2014: 466). Dizi filmlerde özünde yazılı metinlerdir ve aynı zamanda video kayıtlarıdır. İçerik analizi ile metinlerdeki, videolardaki derin anlamlar ayrıntılı şekilde ortaya konulabilir.

Bu çalışmada Gönül Dağı dizisine yönelik içerik analizi gerçekleştirilirken, Murdock'un (1965) "Kültürel Muhteva ve İlişkiler Rehberi- 88'lik sınıflamada yer alan ve araştırmacının amacına yönelik olan bazı öğeler kullanılmıştır (Güvenç, 1979: 22). Bu rehberde yer alan tüm başlıkları araştırmaya dahil etmek zaman ve maddi açıdan mümkün olmadığından, birbiriyle yakın içeriğe sahip olan başlıklar aynı kategori altında 5 başlıkta toplanarak yorumlanmıştır. Kategoriler Gönül Dağı dizisinin, aynı dönemde yayında olduğu diğer dizilerden belirgin olarak ayrıldığı noktalar üzerinden belirlenmiştir. Kategoriler:

1. Yer, Alan ve Genel Bilgiler; Mahalle, Semt, Köy; Coğrafya (10, 62, 13).
2. Akralalık; Delikanlılık, Erginlik, Yaşlılık; Aile; Akrala, Soy Grupları (60, 80, 59, 61).
3. Giyim, Kuşam; Süs Eşyası; Mal, Mülk (29, 30, 42).
4. Dini Uygulamalar; Dini İnanışlar (78, 77).
5. Dil (19).

3. 2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini 2020 yılında Türkiye'de ekrana gelmiş yerli dizi filmler oluşturmaktadır. Birden çok bölüm sayısına sahip tüm bu dizileri çalışmak zaman ve maddi açıdan mümkün olmadığından ve senaryosunun da farklı olması bakımından çalışma evreni Gönül Dağı dizisi olarak belirlenmiştir. Ulaşılabilir evren (çalışma evreni) olarak seçilen Gönül Dağı dizisi şu an ikinci sezonu ile ekranlara gelmeye devam ettiğinden dizinin ilk sezonundan; 1-10-20 ve sezon finali olan 30. Bölümler ile 11 Eylül 2021 de yayınlanmaya başlayan ikinci sezonun ilk bölümü olan 31. Bölüm (toplam 5 bölüm) örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem olarak alınan bölümler rastgele seçilmemiştir. Dizide zaman içerisinde kültürel öğeler açısından bir değişiklik olup olmadığını da ortaya koyabilmek adına baştan sona doğru örneklem alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

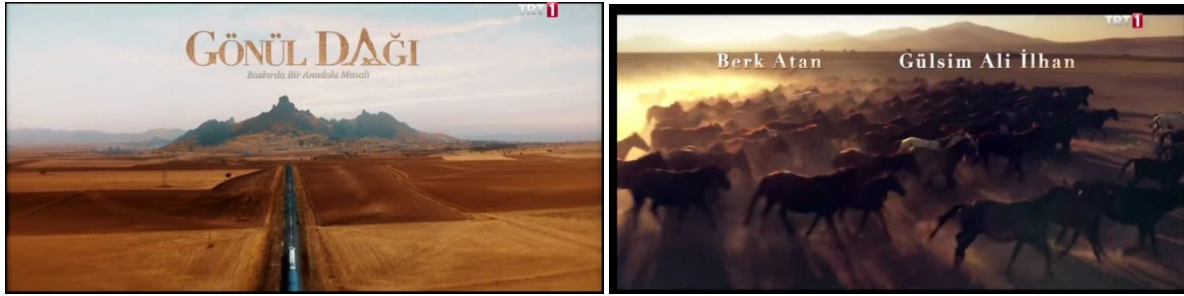
Yayıncı Kuruluşu olan TRT'de yer alan tanıtıcı künyeye göre "Bozkırda bir Anadolu masalı" sloganıyla seyirciyle buluşan dizinin senaryosu "Bozkırın kalemi" olarak bilinen Mustafa Çiftçi'nin hikayelerinden esinlenilerek oluşturulmaktadır. Berk Atan ve Gülsim Ali İlhan'ın başrolünü paylaştıkları dizi bozkırın ortasında yer alan şirin bir kasabada yaşayan sıcakkanlı, sevecen Anadolu insanının öyküsünü anlatabilmeyi amaç edinmiş. Efsaneleri, gelenekleri, şehirlerde unutulmaya yüz tutmuş değerleri, gönülden yaşayan; alın teriyle kazanırken sevdasını yüreğiyle hisseden, umutları ve hayalleri uğruna yaşam mücadelesi veren insanların hikayeleriyle seyirci karşısına çıkmış bir dizidir Gönül Dağı... Bu tanıtıcı künye bile dizinin Anadolu insanının yaşamını anlatmak, unutulmuş kültürel değerleri yeniden canlandırmak için yola çıktığını açıkça ortaya koymaktadır.

Yahya Samancı'nın yönetmen koltuğunda oturduğu dizinin senaryosunu Ali Asaf Elmas, Mustafa Becit ve Teoman Gök birlikte kaleme alıyor. İlk bölümü 17 Ekim 2020'de yayınlanan ve Ferhat Eşsiz'in yapımcılığını üstlendiği dizi cumartesi akşamları 20.00'da ekrana geliyor.

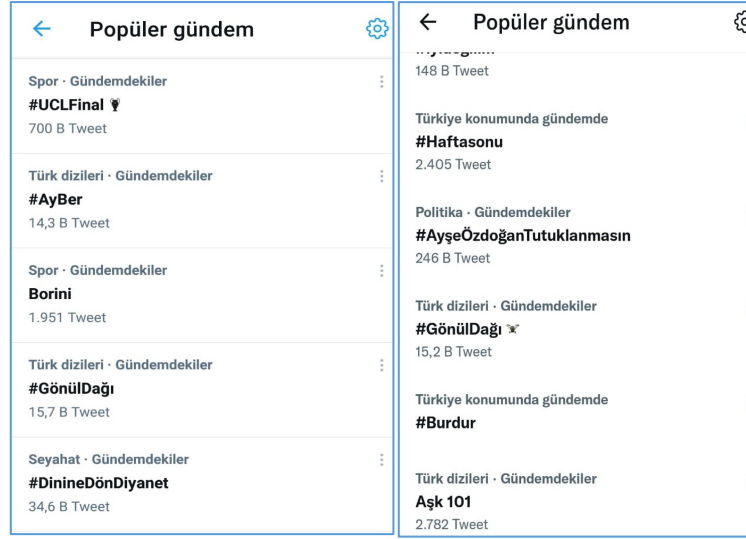
İlk sezonunda toplam 30 bölüm olan dizinin ikinci sezonu 11 Eylül 2021 Cumartesi günü yayınlanan 31. Bölümüyle başlamıştır.

Yayında olduğu diğer diziler gibi cumartesi akşamı tüm primetime (yaklaşık 20.00-00.00) zamanında ekrandadır Gönül Dağı dizisi. Örneklem olarak seçilen bölümlerde dizinin süresi 2 saat 54 dakika (31. Bölüm) ile 2 saat 18 dakika (1. Bölüm) arasında değişmektedir. Dizide geçmişe dönük her hangi bir yıl veya dönem anlatılmamaktadır. Hikaye günümüzde bir Anadolu kasabasında Gedelli’de geçmektedir.

Bu başlık altında ayrıca dizinin mini bir yansıması niteliğinde olan açılış jeneriğinden bahsetmekte fayda vardır. Jenerik kuş bakışı görünen ve sonunda da Gönül Dağı’nın belirlediği bozkırın ortasında uzayıp giden bir yol ile açılır. Daha sonra dizi boyunca da ara ara gördüğümüz, doğada özgürce koşan yıllık atlarıyla ve atların yanından geçen trenle devam etmektedir. Bu görüntüler boyunca müzik olarak fonda bağlama ile uzun hava girişi çalmaktadır. Bu noktadan sonra daha hızlı akmaya başlayan görüntülerde, dizide yer alan oyuncuların çocukluk ve şimdiki halleri, çeşitli açılardan Gönül Dağı, Gönül Dağı’nın eteğine kurulu olan Gedelli Kasabası, tren rayları ve trenler, yıllık atları, bozkırda oynayan, uçurtma uçuran, bisiklet binen, kendisine kanat yapıp takan çocuklar vb yer almaktadır...

Şehir hayatının resmedildiği dizilerde böyle bir jeneriğe rastlamak doğal olarak mümkün değildir. Gönül Dağı dizisi geleneksel dokusu ve bozkırda bir kasabadan anlatılan hikayesi ile büyük bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. 11 Eylül 2021 Cumartesi günü Total Reyting Sonuçlarında ilk üç program: Gönül Dağı, Kardeşlerin ve Masterchef Türkiye olmuştur. AB Reyting Sonuçlarında ilk üç program: Gönül Dağı, Masterchef Türkiye ve Kardeşlerim şeklinde sıralanmıştır (Habertürk, 2021). Burada dikkat çeken noktalardan birisi eğitim düzeyi yüksek kişilerin oluşturduğu AB Reyting grubunda da Gönül Dağı dizisinin gün birincisi olarak çıkmasıdır. Aşırı lüks, modern ve teknoloji dolu olmayan yaşamların resmedildiği dizi toplumun her kesiminden izleyiciyi etkilemektedir. Son dönemde sıkça gördüğümüz sosyal ağlar, özellikle Twitter üzerinden dizilerin popüler (trend topic) olması noktasında da Gönül Dağı dizisi yoğun bir ilgi görmektedir.

Resim 4. 2. Dizinin Yayında Olduğu Cumartesi Günleri Twitter Gündemi

Dizinin YouTube üzerinden yayınlanan bölümleri ve fragmanları da büyük ilgi görmektedir. Bu paylaşımlar altına yapılan binlerce yorumda dikkate değer ortak görüşlerden birkaçı şöyle özetlenebilir: Diğer dizilerde olan kavga gürültü bu dizide yok. Hem ağlatıyor hem güldürüyor hayata dair gerçek olan her şeyi içinde barındırıyor. O kadar özledik ki Anadolu'nun o saf masum insanların aşklarını, hikayelerini... Bu dizideki herkes o kadar güzel seviyor ki buyurun örnek alınacak bir dizi size. Yıllardır Türk örf ve adetlerine uymayan dizilerden bıkmıştık. Bizim insanımızı acısıyla tatlısıyla anlatan bir dizi. Sanki yıllardır bu diziyi beklemiştik gibi aileye öyle bir dokunuyor ki hem ağlatıyor hem güldürüyor... Bu ve benzeri yorumlardan hareketle izleyicilerin farklı ve Anadolu hikayeleri anlatan, içinde şatafatın, aşiretin vs olmadığı hikayelere ne kadar özlem duyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm bu yüksek reytinglere, sosyal medya popülerliğine ve yorumlara ek olarak Gönül Dağı dizisinin çekildiği yer de (Eskişehir-Sivrihisar) turistik açıdan hareketlenmiştir. Bu genel bilgi ve yorumlara ek olarak dizide yer alan kültürel öğeler beş başlık altında toplanmış ve yorumlanmıştır.

4. 1. Yer, Alan ve Genel Bilgiler; Mahalle, Semt, Köy; Coğrafya (10, 62, 13)

Gönül Dağı dizisi Türkiye nüfusunun ülke geneline şu anki dağılımı ile ters orantılı olarak bir kasaba özelinden anlatılmaktadır. Çünkü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Türkiye nüfusu 83 milyon 641 bin 362'dir ve il-ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı 2019 yılına kıyasla %92,8 den %93'e yükselmiştir. Kasaba ve köylerde yaşayanların oranı ise %7,2'den %7'ye düşmüştür (TÜİK, 2021). Buradan hareketle, insanların her gün deneyimledikleri yer ve koşullardan farklı yerleri mekanları da benimseyebildikleri yorumu yapılabilir...

Dizi Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde çekilmektedir. Ancak hikaye Yozgat'tan anlatılmaktadır. Araç plakaları 66'dır. Gönül Dağı dizisinin hikayesi, Anadolu'nun ortasında "bozkır"da yer alan Gedelli Kasabası'nda geçmektedir.

Resim 4.1.1. Gedelli Kasabası Girişi ve Kuşbakışı Görünüşü

Örnekleme olarak seçilen bölümlerde hikayenin aktığı tek yer neredeyse sadece Gedelli Kasabası ve çevresidir. 30. ve 31. Bölümlerde Dilek İstanbul'a gittiği için İstanbul'da geçen küçük sahneler vardır. Asuman ilçeye atandığı için bazen de ilçe hükümet konağı görülmektedir. Kasaba da evler genellikle tek katlı, bazen de çok katlı (en çok görünenler 2 katlı, örneğin dolmuşçu seferin sezon finalinde yanan evi) ve bahçelidir. Dış yüzeyinde sıva olmayan taş evlerde vardır. Ciritçi Abdullah'ın evi tek katlı baraka tarzıdır. Evlerin bahçelerinde çeşitli meyve ağaçları, çiçekler vs vardır.

Resim 4.1.2. Dizide gözlemlenen ev tipleri ve sokak araları

Kasabanın etrafında çocukların gidip özgürce toplayabildikleri meyve ağaçları bulunur. Yine kasaba yakınlarında bir yıllık atı sürüsü ve tren yolu, yakınlarda bir dere vardır. Kasabanın orta yerinde birçok sahnede binası veya minaresi görülen bir cami yer alır. Tabiat ekili alanlardan dolayı yer yer yeşil olmakla birlikte genelde sarı, sürülüp nadasa bırakılmış kahverengi topraktır.

Kasabada dizi boyunca takip ettiğimiz iş kolları; kaportacılık, ağıtçılık, düğüncülük, kahvehanecilik, seyyar dişçilik, saz evi, berber, eskici, karayolları çalışanları, çerçidir (köy, Pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse (TDK Güncel Sözlük, 2021). Herkes hayatını sürdürmek için çalışmak zorundadır. Bu iş kollarının bazılarında yakın zamanda yayınlanan dizilerde rastlamak neredeyse imkansızdır.

İnsanların birbirleriyle buluşma ve dertleşme yerleri çoğunlukla bozkırın ortasında Gönül Dağı manzaralı, kütüklerden oturma yerleri olan mekanlardır. Dizide ara ara karakterlerin gidip çay içtikleri köy kahvesi de görülmektedir. Çoğu dizide olan lüks mekanlar, kafeler, restoranlar doğal olarak bozkır yaşantısında yoktur.

Mekan, köy coğrafya gibi konuların işlendiği bu başlık altında neredeyse iki yıldır dünyayı çepeçevre saran Kovid-19 pandemisinden dolayı insanların doğaya, köylere, hayatın

daha yavaş aktığı mekanlara kaçma isteğinin artması ve gidemeyenlerin bu özlemi en azından Gönül Dağı dizisi ile gidermeye çalıştıkları yorumu da yapılabilir.

4. 2. Akrabalık; Delikanlılık, Erginlik, Yaşlılık; Aile; Akraba, Soy Grupları (60, 80, 59, 61)

Gönül Dağı dizisinde birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dereceden tüm akrabalık ilişkilerini, soy gruplarını görebilmek mümkündür. Dizinin hikayesi esasında başrol oyuncusu olan Taner'in ve iki farklı amcasının kuzenleri Veysel ve Ramazanın etrafında şekillenmektedir. Üç amcaoğlundan babaları küs olan Ramazan ve Veysel bu durumun aksine hem birbirleriyle hem de Taner ile oldukça iyi geçinmektedirler. Birlikte ağlayıp birlikte gülen üç amcaoğlu tüm dizi boyunca birbirlerine “amcaoğlu” şeklinde seslenirler.

Resim 4. 2. 1 Amcaoğulları (Taner, Veysel, Ramazan)

Dizi boyunca, amca, dede, torun, abla, kardeş, elti gibi akrabalık ve hısımlık ilişkilerine dair örnekleri sıklıkla görebilmek de mümkündür. Aile kavramı dizide oldukça öne çıkmaktadır. Karakterler bir başka aile bireyine karşı bencil veya kötü düşünceli değildir. Aile bireyleri birbirlerinin dertleri ile dertlenip mutlulukları ile mutlu olurlar. Hayatın doğal akışı içinde olan anlaşmazlıklar yaşandığında konu abartılmadan orta yol bulunur ve yine ailede hakim olan huzur ortamı sağlanır. Akrabalar hatta komşular arasında ki ilişkilerde de benzer durum söz konusudur. Eşleri küs olan etilerde yine bu durumu sorun etmeyip kendi aralarında muhabbeti sürdürmektedirler. Tüm Gedelli halkı iyi günde kötü günde dayanışma içindedir. Akrabalar birbirlerini koruyup kollamaya özen gösterirler. Örneğin ikinci evliliğini yapmaya hazırlanan Zahide'nin nişan ve düğün masraflarını vefat eden ağabeyinin çocuklarını kendi evladı gibi gören, amcası Dügüncü Hüseyin üstlenir.

Gönül Dağı dizisinde çocuklar hayatlarından mutlu, yer yer yaramazlık yapan bozkırda özgürce koşup oynayan, büyükleri tarafından çok sevilen aynı zamanda birbirlerini de çok seven bireylerdir. Çocuklar tüm bunlara ek olarak; kitap okuyan, kendilerine kitap okunmasını çok seven, masal anlatılan, aile üyeleri ile bol bol vakit geçiren, bozkıra sığmayacak kadar büyük hayalleri olan kişilerdir. Gençler kendilerine uygun işlerde çalışan, büyüklerine saygılı, gönüllerinde sevda ateşi yanan delikanlılar veya hanımefendilerdir. Çalışmak para kazanmak aile ekonomisine katkıda bulunmak ya da okuyarak iş sahibi olmak önemlidir onlar için.

Aile büyükleri gençlere kendi deneyimlerinden hareketle yol göstermeye onları ve diğer aile üyelerini koruyup kollamaya çalışırlar. Dizide yaşı ilerlemiş olan insanlara karşı büyük bir saygı ve hürmet vardır. Ciritçi Abdullah dede bilge bir kişiliktir, öyle ki ruhsal açıdan çeşitli sağlık sorunları yaşayan Serdar'ı bozkırda çeşitli yolculuklara çıkararak manevi huzura

erebilmesi için ona yardımcı olur. Bu ikili arasında 20. Bölümde Ciritçi Abdullah'ın kuşlara yuva yapan Serdar'a merhamete ilişkin konuşması şöyledir:

“Merhamet sarkaç gibidir önce karşıya gider, sonra sana döner, sonra gene gider sonra gene döner. Hiç durmaksızın gider döner, gider döner. Bu dünyanın mayasıdır merhamet, o sarkaç durdu mu dünyada durur.”

Dizi boyunca öğütleri ve hikayeleri ile diğer karakterlere yol gösteren, hayatlarını kolaylaştıran Ciritçi Abdullah dede yine Serdarla çıktığı yolculukların birinde, dağ yamacında babasını sırtında taşıyan evladını görünce, Serdarla arasında evlat - baba ilişkisine dair şu konuşma geçer:

- Serdar: Kim bunlar Abdullah amca? Nereye gidiyorlar böyle?

- Ciritçi Abdullah: “Gambur derler buna. Babasını taşıya taşıya kambur kalmış. Sırtındaki de babası. Bir kazada hem kötürüm kalmış hem de dilsiz. Bu divane de her vakit babasını şu aşağı yandaki camiye götürür, getirir, hiç erinmeden hiç yüksünmeden.

- Serdar: İyide çok zor değil mi niye böyle bir yol seçmişler ki?

- Ciritçi Abdullah: Evlat babaya emanettir bir yaşa kadar. Bir yaştan sonrada baba evlada emanet. Emanetin bilincinde olursan ne yol zor gelir ne de yük. Dedim ya sana bu yol gönül işidir, herkesin aklı almaz gönlüde almaz. Dünyanın en mutlu adamı kimdir diye sorsalar bana aha şu (başıyla baba ve oğlu işaret eder) adam derim. Köyün kamburu...

Ailenin önemine ve aile büyüğünün hoşgörülü ve yol gösterici olmasına dair Ciritçi Abdullah özelinden yapılan bir izleyici yorumu dikkate değerdir. “Ciritçi Abdullah'ın tüm aileyi toplayıp sorunların konuşulması çok özlediğimiz bir davranış, şimdi en hasret kaldığımız o olgunluktan uzak kaldığımız bir zamandayız. Büyüklerimiz bırak aileyi toparlamayı fitne fesat sokup aileyi darmadağın ediyorlar (URL-6).”

Dizi boyunca iyi evlat yetiştirmenin, bunun için insanın kendisinin düzgün olmasının gerektiğine dikkat çekilmektedir. Örneğin Elif evlenmek üzereyken son anda vazgeçtiği ve kendisini azarlamak ve Yaşar'dan özür diletme için geldiği nişanlısı Yaşar'ın annesine şöyle söyler: Oğlunuz size her şeyi tastamam anlatmış. Onun tavırlarının çok çocukça kaba saba cahilce olduğunu söyledim ama anladığım kadarıyla sorun tam olarak Yaşar'da da değil, sorun sizde. Siz bir annenin oğluna yapabileceği en büyük kötülüğü yapmışsınız. Onu öyle şımarık öyle bencil yetiştirmişsiniz ki kendi kendine düşman etmişsiniz. Ona paranın dünyadaki her kapıyı açabileceğini öğretmişsiniz. Belki bu dediklerimi anlamayacaksınız bile bilmiyorum, ben yine de söyleyeyim dedim...

Gönül dağı dizisinde kişiler arası çok büyük ve felakete sebep olabilecek sınırlar, kötülükler yok denecek kadar azdır. Kırgınlıklar, kızgınlıklar az sürmekte, asla insanları felakete sürükleyecek kadar büyüüp kontrolden çıkmamaktadır.

4. 3. Giyim, Kuşam; Süs Eşyası; Mal, Mülk (29, 30, 42)

Kurutulmuş sebzeler ve yapay çiçekler, Taner'in evinin bahçesinde bulunan çardağı süslemektedir. Gönül Dağı dizisinde aynı dönemde yayında olduğu dizilerin neredeyse hepsinde olan, zenginlik ve lüks yaşam standartları yoktur. Dizi karakterlerinin maddi durumları dizinin ilerleyen bölümlerinde hiç değişmemiştir. Maddi gelirdeki bu istikrar gibi, erkek-kadın oyuncuların yaşları ne olursa olsun giyim kuşamları, sahip oldukları eşyalar, yaşam standartları da aynı kalmıştır. Dizideki kadın karakterler; yaşlarına uygun olarak, etek, gömlek, hırka, boydan elbise, şeklinde giyinmekte ve anne-anneanne olanlar saçlarına yazma

takmaktadır. Erkek karakterler; pantolon, gömlek, tişört, yaşı ilerlemiş olanlar gömlek üstü ceket veya yelek-süveter giymektedirler.

Dizi boyunca en çok gördüğümüz iç mekanlardan olan başrol Taner'in evinin ayrıntıları, dizide yer alan diğer iç mekanların nasıl olduğuna ışık tutar niteliktedir. Ev şatafattan uzak bir şekilde geleneksel motiflerle döşenmiştir. Odalarda oturmak ve yatmak için kullanılan kanepeler, sedir-divan (Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası (TDK Güncel Sözlük, 2021)); kanepeler ve sedirlerin üzerinde örtüler, çok sayıda kırılent odaların orta yerinde halı ve kilimler vardır. Ahşap bir büfenin üzerinde tüplü televizyon, televizyonun üzerinde kolonya, büfenin iç gözünde kasetçalar bir radyo vardır. Televizyonun yanında yine ahşap bir vitrin, vitrinin içinde Almanya'dan gelmiş bir radyo, radyonun üzerinde bir lamba, tüm odanın çeşitli yerlerinde vazolar içinde yapay çiçekler yer alır. Sehpalarda, büfede ve vitrindeki eşyaların uygun olanlarının üzerine dantel örtüler yerleştirilmiştir. Odaların duvarlarında, aile üyelerinin resimleri, çeşitli tablolar, el emeği ürünler (çorap, patik vs), değerli eşyaların saklandığı küçük dolaplar yer alır. Göze çarpan eşyalar şöyle sıralanabilir: Yer yatağı, duvarda gömme kitaplıklar. Isınmak için kullanılan soba ve sobanın üzerinde ibrik. Odaların ortasında çeşitli büyüklükte sehpa. Dizide ara ara dikkat çeken eşyalardan biri de bir dönem aydınlatma ihtiyacını karşılayan gaz lambasıdır ve Taner'in evinde kapı girişinde yer alan büfenin üzerinde de bir gaz lambası yer alır.

Resim 4. 3. 1. Taner'in evi

Aynı dönemde yayında olduğu diğer dizilerdeki başrollerin, diğer oyuncuların bindiği lüks araçların aksine, Gönül Dağı dizisinin başrol oyuncusu Taner çocukluğundan beri çok sevdiği bisiklet binme alışkanlığını büyüyünce de devam ettirmektedir. Taner tüm dizi boyunca neredeyse ulaşımının tamamını bisikletle sağlamaktadır. Dizide sık görülen düğüncü Muammer ile Ağıtçı Hüseyin'in iş için kullandıkları arabaların modeli oldukça eskidir. Dizide yansıtılan sosyo-ekonomik yapıyla paralel olarak, karakterler arasında pahalı hediyeler ve böyle bir beklenti, ima yoktur. İnsanlar sahip oldukları eşyalardan mutludurlar ve onlar için bu eşyalar kıymetlidir. Örneğin Dolmuşçu Sefer'in dolmuşu sadece bir dolmuş değil Sefer'in tüm sırlarını paylaştığı, derdini döktüğü "süslü bağdagül'ü"dür.

Gönül Dağı dizisinde öne çıkan bir diğer unsurda bir polisiye-asker dizisi olmamasına rağmen dizi boyunca birçok sahnede özellikle düğün törenlerinde ve gelin almada Türk Bayrağı'nın sıklıkla kullanılmasıdır.

4. 4. Dini Uygulamalar; Dini İnanışlar (78, 77)

Gönül Dağı dizisinde dini uygulamalara, inançlı olmanın önemine rastlamak mümkündür. Hikayenin geçtiği Gedelli Beldesi'nde iki adet cami vardır. Bu camileri hem genel, kuşbakışı çekimde hem de mahalle arasındaki yakın çekimlerde görebilmek

mümkündür. Amcaoğullarının çocukluklarının anlatıldığı birinci bölümde çocuklar kafalarında beyaz takkeleriyle camide Kuran kursuna gitmektedirler. Anadolu’da neredeyse her yaz bu duruma rastlamak eskiye nazaran azalsa bile hala devam etmektedir.

Resim 4.3.1 Camiye giden çocuklar

Dizinin 20. Bölümünde Ağıtçı Hüseyin işlerinin azlığından yakındığı bir sabahın sonra eşine umreye gitmek istediğini dile getirir, sonrasında birçok iş alır Hüseyin’in bu durum karşısındaki tavrı şöyledir: “Allah, yav bir umreye niyetlendik işler açıldı.” İncanın gereğini yerine getirmeye niyetlenmek Hüseyin’in dünyasında iş-güç, ekmek olarak geri verilmiştir (sevincini bu sahnede yüzünden okuyabilmek mümkündür).

Akrabalık, yaşlılık aile başlığı altında Ciritçi Abdullah’ın anlattığı kambur adamın hikayesinde yine incanın önemine, inançla yapılan zor işlerin bile insana nasıl kolay gelebileceğine dikkat çekilmektedir. Bu hikayede öne çıkan bir diğer unsurda, bir takım olumsuzlukların, imkansızlıkların incanın gereği olan ibadetleri yerine getirmeye engel olmadığıdır.

1. Bölümde Gönül Dağı’ndan taşlar düşerken Ciritçi Abdullah namaz kılmaktadır. Yine 10. bölümde Serdar’ı evinde misafir eden Ciritçi Abdullah kendi yatağını Serdar’a verir ve kendisinin seccadesinin olduğunu söyleyerek namaza durur.

Resim 4.3.2 Namaz kılan Ciritçi Abdullah

30. bölümde Sefer ve Zahide’nin düğün töreni öncesi kız alma merasiminde tüm kasabalı Zahide’nin evi önünde toplanmıştır. Taner ablasını Dolmuşçu Sefer’e emanet eder ve imam bu çiftin yuvalarının hayırlı bereketli olması için dua okur. Herkes elleri semada pür dikkat duayı dinler ve Fatiha Suresinin okunması ile gelin evinden ayrılır. Diğer dizilerde özellikle şehir hayatının anlatıldığı dizilerde böyle bir dua sahnesine denk gelme ihtimali oldukça düşüktür.

31. bölümde kasabaya su getirmek için canla başla çalışan amcaoğullarından Veysel gün doğarken işlerinin yolunda gitmesi için namaz kılar ve dua eder. Yaşı genç olan bir karakteri namaz kılarken gördüğümüz için bu sahne de oldukça önemlidir. Bu durum toplumun bazı

kesimlerinde ve diğer dizilerde aşına olunan “yaşlanınca daha çok ibadet edilir” görüşüne antitez olarak görülebilir...

4. 5. Dil (19)

Gönül Dağı dizisi senaryosu, anlattığı çeşitli hikayeleri, mekanları yaşam tarzları gibi karakterlerin konuştuğu dil ile de aynı dönem yayında olduğu diğer dizilerden ayrılmaktadır. Dizide saf, akıcı, anlaşılır bir Türkçe ve Gedelli Kasabası'nın çoğu bozkır kasabalarında görülen şivesi konuşulmaktadır. Bu şivede çoğu zaman; “k” harfi “g” olarak bazen de “h” şeklinde telaffuz edilir: gurban (kurban) olduğum, gocanız (kocanız), galmış (kalmış); battıh (battık), yoh (yok), gılına gimse dohunamaz (kılına kimse dokunamaz) vs. Geliyom (geliyorum), geliyoz (geliyoruz) gibi dili kısaltarak akıcılığı sağlayan “eksiltim (Zülfikar’ a göre, anlatımda kolaylık için, kelimenin – kelime grubunun, kelimelerdeki eklerin veya cümlenin bazı öğelerinin çıkarılarak söylenmesi (Gümüşatam, 2013)” örnekleri de vardır. Bu şiveyi türkülerinde ve günlük konuşma dilinde en iyi kullananlardan biri, dizide de eğlenirken veya üzülürken çoğunlukla türkülerini çalınan, ismi zikredilen, Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş'tır. Bir seslenme sözü olarak “bahale”, hal hatır sormak için “nörüyon” sıkça kullanılır.

Çoğu dizide yoğun bir şekilde gördüğümüz plaza dili, yani İngilizceye veya başka yabancı bir dile ait kelimeleri Gönül Dağı dizisindeki karakterlerden duymak mümkün değildir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma makalesinde Gönül Dağı dizisinden örneklem olarak belirlenen 1-10-20-30 ve 31. Bölümler üzerinde dizide hakim olan, öne çıkan kültürel öğeleri belirleyebilmek amacıyla içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi yapılırken Murdock'un (1965) “Kültürel Muhteva ve İlişkiler Rehberi- 88'lik sınıflamada yer alan bazı öğeler belirlenmiş (Güvenç, 1979: 22), bu öğeler birbirlerine yakınlıklarına göre 5 başlıkta toplanarak yorumlanmıştır. Kategoriler Gönül Dağı dizisinin, aynı dönemde yayında olduğu diğer dizilerden belirgin olarak ayrıldığı noktalar üzerinden belirlenmiştir. Kategoriler şöyledir:

1. Yer, Alan ve Genel Bilgiler; Mahalle, Semt, Köy; Coğrafya (10, 62, 13).
2. Akrabalık; Delikanlılık, Erginlik, Yaşlılık; Aile; Akraba, Soy Grupları (60, 80, 59, 61).
3. Giyim, Kuşam; Süs Eşyası; Mal, Mülk (29, 30, 42).
4. Dini Uygulamalar (78, 77).
5. Dil (19).

Analiz sonucunda yukarıda belirtilen kategoriler altında halka sunmuş olduğu kültürel öğeler açısından Gönül Dağı dizisinin diğer dizilerden (aynı dönemde yayın hayatında olan) oldukça farklı olduğu sonucuna varılmıştır. Televizyon dizilerinde içerik olarak tektipleşmenin hızla yayıldığı son dönemlerde en çok sunulan öğeler: lüks yaşamlar, büyük sırlar, kavgalar, hırslar, ihtiraslar, ağalar, konaklar, holdingler, modern şehir yaşamı gibi unsurlardır. Tüm bunların olmadığı sıradan insanların sıradan ve samimi hikayelerinin bozkırda bir kasabadan anlatıldığı dizi izleyici tarafından büyük ilgi görmüştür. Reytinglerde gün birincisi olmayı, sosyal medyada en çok konuşulanlar listesinde yer almayı başarmıştır. Dizinin çekimlerinin devam ettiği bölge izleyiciler tarafından yoğun ilgi görmüştür. Yine dizide yer bulan orijinal şarkılar veya eskiden bilinen türkülerin dizideki versiyonları oldukça popüler olmuştur.

“Bozkırda bir Anadolu masalı” sloganıyla yola çıkan dizinin toplumun her kesiminde elde etmiş olduğu bu başarı, televizyon dizilerinde içerik olarak bu benzeşme döneminde kayda

değerdir. Garanti iş olması umuduyla aynı tarz kültürel öğelerin sıkça tekrar edilmesi diziler ve halk arasında istemsiz kısır bir döngü oluşturabilmektedir. Daha açık bir ifade ile izleyebileceği farklı bir hikaye bulamayan bireyler benzer içerikleri izlemeye devam edebilmektedirler.

Hala toplum hayatında oldukça büyük bir yer tutan, doğrudan veya dolaylı olarak bireyleri etkileyen televizyon dizilerinin (reytingler ve sosyal medya listelerinden hareketle) içerik olarak (kültürel yapı, örf-adet, gelenek-görenek, şiddet, toplumsal cinsiyet, yaş ayrımcılığı vs) analiz edilmesi benzer ve farklı yanların ortaya konması, halkın bu hikayeleri nasıl karşıladığının tespit edilmesi önemlidir. Böylelikle halk bunu seviyor anlayışı ile üretilen benzer dizilerin yerine daha yaratıcı, toplumun kültürel yapısına uygun yaşam tarzlarının farklı hikayelerin sunulduğu diziler yapılabilir. Bu noktada da halka bir seçme şansı verilmiş olur.

KAYNAKLAR

Dağtaş, Banu (2008). Türkiye’de Yaygın Televizyonlarda Tektipleşme ve Diziler: Tektipleşmiş Bir Zenginlik Göstergesi Olan Lüks Villaların Düşündürdükleri, İleti-ş-im, 8: 161-185.

Esser, Andrea (2010). Television Fortmats: Primetime Staple, Global Market, Popular Communication, 8, 273-292.

Güllüoğlu, Özlem (2012). Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerin Benimsetme ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme, Global Media Journal Turkish Edition, 2 (4): 64-86.

Gümüştam, Gürkan (2013). Eksiltim (Ellipsis) ve Türkçede Eksiltim Türleri, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8 (1): 1539-1552.

Güvenç, Bozkurt (1979). İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 3. Basım.

Güvenç, Bozkurt (2002). Kültürün ABC’si, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Habertürk (2021). <https://www.haberturk.com/rejting-sonuclari-11-eylul-dizi-sezonu-acildi-gozler-reytinglerde-3189061-magazin> (Erişim Tarihi 1 Ekim 2021).

Kırtepe, Selçuk (2014). Televizyon Dizilerinin Toplum Üzerindeki Etkileri Sosyo-Kültürel Bir Çözümleme (Erzurum Örneği), Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Lawrence W. Neuman (2014). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, Desen Ofset, Ankara, 2. Cilt, 14. Baskı.

Murdock, George Peter (1965). Outline of Cultural Materials. New Haven: HRAF, Inc.

Oskay, Ünsal (1982). Çağdaş Fantazya, İstanbul: Der Yayınları

Önk Yıldırım, Ürün (2011). Milenyum Sonrası Türk Televizyonlarında Oluşan Dizi Kültürü ve Toplumsal Temsil Sorunu, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Pahad, Anjali; Karkare, Nidita; Bhatt, Minmansha (2015). Influence of Reality Television Shows on Society, Indian Journal of Applied Research, 5 (4), ISSN - 2249-555X, 703-705.

Pitla, Saritha (2020). The Effect of Television Serials on Rural Women of Nizamabad District, IOSR Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS), 25 (12): 57-65.

Singh, Khushboo (2020). Impact of Television Serials on Society, The Asian Thinker AQuarterly Bilingual Peer-Reviewed Journal for Social Sciences and Humanities, 5, ISSN: 2582-1296.

TDK (2021). Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (Erişim Tarihi: 05.09.2021).

TRT Haber (2021). <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/gonul-dagindan-gulsariya-558567.html> (Erişim Tarihi: 14 Ekim 2021).

TÜİK (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2020-37210&dil=1> (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021).

Yörük, Evrim (2005). Televizyon Anlatısı, Tür ve Temsil Açısından Asmalı Konak, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zülfikar, Hamza (2006). “Doğru Yazalım Doğru Konuşalım”, Türk Dili, Ankara, TDK, S: 649: 56-61.

İnternet Kaynakları

URL-1

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:2020%27de_ba%C5%9Flayan_T%C3%BCrk_televizyon_dizileri (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2021).

URL-2 https://tr.wikipedia.org/wiki/Asmalı_Konak (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2021).

URL-4 https://tr.wikipedia.org/wiki/TRT_1#Yerli_Dizi (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021).

URL-5 [https://tr.wikipedia.org/wiki/Bizimkiler_\(dizi\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Bizimkiler_(dizi)) (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021).

URL-6 <https://www.youtube.com/watch?v=zi2L8rXmnUk> (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021).